

HISTORIK

om sköterskeväsendet i Stigtomta.

Så långt som ett par årtionden in på 1900-talet var sjukvården i synnerhet på landsbygden mycket eftersatt så var också förhållandet inom Stigtomta socken. Omkring det senaste sekelskiftet började emellertid samhällsutvecklingen även på landsbygden få sådana tendenser att visst intresse började sig gällande att något måste göras till förbättring av sjukvården. Man kan med fog säga, att föret var trögt i portgången. Kommunerna hade snäva ekonomiska resurser för anslag av medel till sjukvård, en barnmorska fanns tillgängligt och det tyckte många "kommunalgubbar! var tillräckligt.

Några klarsynta kvinnor inom socknen började fatta intresse för sjukvård. En av dessa var fru Sparre eller möjligen fru Åkerhielm, Åsby, Stigtomta. En dag i början av seklet, troligen år 1902, kallade hon till sig fyra kvinnor: Klockaren-lärarinnan G. Thorsson, lärarinnan Svalberg, samt fruarna Charlotta Pettersson, Torsta, och Amelie Carlsson, Rogsta, för att med dessa diskutera bildandet av en syförening med uppgift att verka för en allmän sjukvård inom socknen. Dessa kvinnor kom sedan under många år att utföra ett energiskt arbete genom att sälja sömnader och broderier samt påverka ekonomiskt välsituerade personer om gåvor till föreningen. Så småningom tillfördes föreningen många andra kvinnor, som ägnade betydande intresse och arbete åt verksamheten. Av dessa kan nämnas fru Kleen, Valinge, fruarna Anna Trygg och Sandberg. Av större gåvor och skänker som syföreningen fick mottaga kan nämnas den som föreningen fick mottaga av greve Sparre, Åsby. Greven skänkte Adamsdal - ett mindre hemman, beläget omkring 1 km öster Stigtomta kyrka - till församlingen men att avkastningen skulle tillfalla syföreningen. I samband med den överlämnade gåvan bildades en fond, benämnd Stigtomta Församlingssystemfond. Det kan nämnas att greve Bengt Wilhelm Sigge Sparre, född 1845, och död 1910, flyttade till Åsby 1902. Han hade mycket stor förståelse för den ovan nämnda syföreningsverksamheten. Vid ingången av år 1919 kunde noteras, att fonden vuxit så pass, att avkastningen därav beräknades täcka kostnaderna för en tjänst som församlingssystem.

Stigtomta kommun, som vid den tiden omfattade endast Stigtomta församling kunde nu starta en organiserad sköterskeverksamhet. Den 12 december 1919 tillträdde Vera Strömquist, född den 14/11 1894 i Helgum, Västernorrlands län, tjänsten som Stigtomta församlings första sjuksköterska. Under påföljande år vidareutbildade hon sig för kompetens för innehav av den samma år ombildade tjänsten till distriktsköterska. Syster Vera erhöll bostad vid Marieberg, även populärt kallats Port Artur, nuvarande adress Nykyrkavägen 6, Stigtomta, där hon även under mycket primitiva förhållanden hade mottagningen inrymd. Hon var mycket skicklig och mycket omtyckt av församlingsborna. Än i dag kan äldre personer berätta om hennes kunnande och stora beredvillighet. År 1927 flyttade hon till Björklunda, Bärbovägen 3, Stigtomta, där sköterskemottagningen var inrymd många år framåt i tiden. Då syster Vera avled på nyårsdagen 1933, endast 38 år gammal, kan det med fog sägas, att hon föll på sin post. Tre dagar tidigare hade hon vid Stockstorp besökt en gulsotsjuk patient och därvid tillförts en farlig bacill med följd att hon drabbats av blodförgiftning. Hennes så hastiga bortgång medförde djup förstämning inom församlingen. Efter en tids vakans eller den 1/3 1933 tillträdde tjänsten av syster Tyra Carlsson, som haft en liknande skötersketjänst i Tunabergs socken. I slutet av år 1942 slutade hon tjänsten för att tillträde en liknande i Nyköping. I början av år 1943 tillträdde Herta Hardenberger tjänsten efter Tyra Carlsson.

Syster Herta gjorde sig känd som en mycket skicklig men bestämd innehavare av tjänsten. Det berättas, att en av socknens mera kända person en dag kom till mottagningen och därvid helt burdust gick förbi kön fram till syster Herta, som stod vid diskbänken i köket, sysselsatt med att avläsa ett taget prov. Det var möjligt, att hon känt sig störd i sitt arbete vid den "mäktiges" inträdande, då något till synes upprörd tillsade den besökande att intaga sin rätta plats i väntekön. Då inte endast mottagningsrummet utan också väntrummet var mycket primitivt, föranledde besöket, att patienten ifråga, som var en kommunalman i ledande ställning, kort därefter vid sammanträde med kommunalnämnden framförde yrkande om förslag till bättre arbetsförhållanden för distriktsköterskan. Förslaget vann gehör och utreddes skyndsamt med det resultatet, att sköterskemottagningen flyttades till det nya kommunalhuset. I samband med att syster Herta pensionerades år 1962 slutade hon tjänsten och bosatte sig i Malmö. Betsy Öberg tillträdde tjänsten efter syster Herta. Hon innehade den ordinarie tjänsten till och med utgången av år 1978. Men har därefter tjänstgjort deltid. Den 1/1 1979 tillträdde Anne-Marie Bengtsson efter syster Betsy. Dessförinnan hade syster Anne-Marie varit verksam inom distriktskötersketjänsten i Nyköping. Hon innehar alljämt tjänsten i Stigtomta. Det kan nämnas att sjuksköterskan Valborg Eriksson, Vrena, under många år fram till sin död 1948 innehade vikariattjänstgöringen för distriktsköterskan i Stigtomta vid semester eller annan ledighet.

Det kan på goda grunder noteras att utvecklingen inom sjukvården, i synnerhet på landsbygden avancerat tillfredsställande. Hälsokontroll av småbarn och barn i skolåldern kan göras under samma betingelser som vad sker i centralorten. Patienter med diverse krämpor kan få en första undersökning av distriktsköterskan, som oftast därefter ombesörjer att den sjuke i tid kan få tid hos läkare för undersökning. Tendensen har också blivit, att folk i allmänhet fått ett mycket stort förtroende/ distriktsköterskan.

Vid den utredning som undertecknad gjort angående sköterskeväsendet i Stigtomta, har många personer uttalat sig i berömmande ordalag om de distriktsköterskor som verkat i Stigtomta.

Beträffande den s.k. Församlingssystemfonden kan nämnas att den fortsatte att växa så att den år 1939 uppgick till 128.000:- kronor. Samma år inköptes försvarsobligationer för hela beloppet. Vid kommunalhusets uppförande år 1961 insatte Stigtomta församling 78.000:- i byggkostnaderna. Mellanskillnaderna, 50.000:-- hade "försvunnit" genom nedskrivning av obligationernas värde.

Sigvard Ejermo

Källor vid utredningen:

Lantbrukaren Carl Andersson, Vallersta, Stigtomta.

Fröken Ada Strömqvist, Kungsgatan 1, Nyköping.

Fru Greta Jarlö, Stigtomta.

Fru Ester Andersson, Ö Kyrkogatan 35, Nyköping.

Konstnärinnan Beata Eriksson, Vrena.

Distriktsköterskan Tyra Carlsson, Fruängsgatan 62, Nyköping.

Datering osäker, troligen 1990 då delar av detta publicerades i december i Stigtomtabygden